GRAMMAR OF THE
SINDHI LANGUAGE

ERNEST TRUMPP

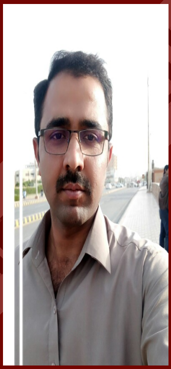

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

www.iqbalkal[illegible]logspot.com

Sindhi Grammar

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

سنڌي گرامر

✍ علينواز سومرو

ڪمپوزنگ ۽ موڪليندڙ:
شاهنواز سومرو

Voice of Sindh E-Book
www.voiceofsindh.net
editor@voiceofsindh.net

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

ا ب ٻ ڀ ت ٿ ٽ ٺ ث پ ج ڄ جھ
ڃ چ ڇ ح خ د ڌ ڏ ڊ ذ ر ڙ ز س ش
ص ض ط ظ ع غ ف ڦ ق ڪ ک گ
ڳ گھ ڱ ل م ن ڻ و ھ ء ي .

پنهنجي ديس جي ٻولي درست نموني ۾ سمجهڻ ، ڳالهائڻ ۽ لکڻ جي اصولن ۽ قاعدن کي گرامر چئجي ٿو.

نوٽ :- گرامر انگريزي ٻوليءَ جو لفظ آهي، انکي سنڌيءَ ۾ ويا ڪرڻ ۽ عربيءَ ۾ **علم** صرف وَ نحو سڏجي ٿو.

A Letter　　اکر

الف بي جي ٻاونجاھ نشانين مان هر هڪ نشانيءَ کي اکر چئجي ٿو.

مثال- م ، ن ، ص ، و، ر وغيره .

نوٽ :- اکرن جا ٻہ قسم آهن . (1) حرف صحيح (2) حرف علت .

الف ، و ، ۽ **ي** اهي 3 حرف علت آهن ۽ باقي 49 اکر حرف صحيح آهن .

حرف علّت:- اُهي حرف جيڪي حرف صحيح پنيان اچي آواز پيدا ڪن انهن کي حرف علت چئبو آهي.

A Word　　لفظ

لفظ ٻن يا وڌيڪ اکرن جي گڏجڻ سان جڙي ٿو.

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

ا س ڪ و ل اکرن ملائڻ سان لفظ ” اسڪول “ ٺهيو ۽ ان مان پورو مطلب نڪري ٿو.

مثال:- درگاھ ، ذوالفقار، فردوس ، مجاھد ، ڪرسي وغيره .

مثال:- پَنَ - ٻَڪَرَ- چاچو- چوڪر• **مثال**:- ب + ا = با. ب + و = بو (بابو)

جملو A Sentence

لفظن جو ميڙ جنهن مان ڪنهن ڳالھ بابت پوري پروڙ (خبر) پوي تہ ان کي جملو چئجي .

مثال:- 1. احمد ماني کائي ٿو.

2. گلاب ٻڪري ڪُهي ٿو.

مثال :- (1) خداوند تعاليٰ هن ڪشادي زمين جي وسيع متاچري تي هن نيري آسمان جي هينان پنهنجي ڪامل قدرت سان جيڪي عجائب خلقيا آهن، تن مان سندس بي انت حڪمت ، صفت ، نزاڪت ، جمال ۽ ڪمال بلڪل ظاهر آهن . (هي فقرو آهي)

اشارو: گرامر جا مکيہ ڀاڱا آهن ، 1. عِلم صرف 2. عِلم نحو.

عِلم صرف (اشتقاق- لفظن جي ٽوڙ يا ڇيد وارو علم) Etymology

اکرن ۽ لفظن جي بناوت بابت، جي اصول ۽ قاعدا آهن ، تن کي **علم صرف** چئبو آهي .

هن علم مان لفظن جي قِسمن ۽ انهن جي صورت ۾ جيڪا ڦيرگير ٿئي ٿي تنهن بابت خبر پوي ٿي .

عِلم نحو Syntax

نحو معنيٰ دستور يا ريت . اهي اصول يا قاعدا جن مان خبر پوي تہ جملا ڪيئن ٺاهجن ۽ جملي ۾ جدا جدا لفظن جو هڪ ٻئي سان ڪهڙو لاڳاپو آهي، انهن کي نحو چئجي .

(ڳالهائڻ جا اٺ لفظ)

1 - اسم	NOUN
2 - صفت	PRONOUN
3 - ضمير	ADJECTIVE
4 - فعل	VERB
5 - ظرف	ADVERB

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

6 - حرف جر PREPOSITION
7 - حرف جملو CONJUNCTION
8 - حرف ندا INTERJECTION

اِسم

اسم جي معنيٰ آهي **نالو**• اسم اهو لفظ آهي جو نالو هجي ڪنهن ماڻهوءَ ، ساهواري ، شيءِ ، جاءِ ، ڪم، حالت ۽ خاصيت جو.

مثال- 1 (ماڻهن جا نالا) احمد ، مظهر، فدا ، اقبال ، محمود ، رُمان ، حسنا ، رشيده حميده وغيره .
2 (ساهوارن جا نالا) گهوڙو، هاٿي ، طوطو، مور، بدڪ ، هرڻ ، شينهن ، مڇر، ڪتو وغيره .
3 (شين جا نالا) ڪتاب ، قلم ، ميز ، ڪرسي ، انب ، ڪٽ ، پت ، وڻ ، قاروان ، پاڻي وغيره .
4 (جاين جا نالا) مسجد ، اسڪول ، هاسٽل ، اوطاق ، بنگلو، مندر، گهر، دڪان ، بازار وغيره.
5 (ڪمن جا نالا) لکڻ - لکٽي ، ٽيڙ - ٽيڙي ، ڪرڻ - ڪرٽي ، گهمڻ - گهمٽي وغيره .
6 (حالتن جا نالا) اميري ، غريبي ، شاهوڪاري ، تونگري ، مفلسي ، مسڪيني ، ڪنگالپ وغيره .
7 (خاصيتن جا نالا) هوشياري ، چستي ، سستي ، چالاڪي ، تڏائي ، ايمانداري ڪڏائي ، شرافت وغيره .

صفت

صفت جي معنيٰ آهي• **تعريف يا ساراهه بيان ڪرڻ ڪنهن اسم جي** .
صفت اهو لفظ آهي اسم جو گڻ ، اوگڻ ، قسم، انداز، مقدار، يا قد بيان ڪري .
مثال - 1 (**گڻ**) سنو، ايماندار، هوشيار، شريف ، محنتي ، تکو وغيره .
2 (**اوگڻ**) خراب ، موگو، بي ايمان ، سست ، جڏو، تکو وغيره .
3 (**قسم**) طوطاپوري ، شڪارپوري ، هندوستاني، پاڪستاني، ايراني وغيره.
4 (**انداز**) هڪ ، پنج ، ٻيو ، ڏهون ، پنجاهون وغيره .

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

5 (**مقدار يا قد**) قد• ڊگھو، بندرو، وڏو، اوچو، وچولو وغيره .
مقدار• هلڪو، ڳورو، گھاٽو، ڇدو وغيره.

ضمير

ضمير جي معنيٰ آهي• **اندر وارو يا لڪل يا دل** .
ضمير اهو لفظ آهي جو اسم جي بدران ڪم اچي .
مثال- آءٌ، مان ، مون ، اسان ، اسين ، تون ، توهان ، توهين ، هو ، هي ، هيءَ ، اهو، هن ، هنن ، انهن ، جو ، جيڪي ، جن ، سو ، ڪو ، ڪير، ڪنهن ، تنهن ، سي وغيره .

فعل

فعل جي معنيٰ آهي **ڪم**•
فعل اهو لفظ آهي جيڪو جملي ۾ هئڻ ، ڪرڻ ، سهڻ ، ٿيڻ ، پوڻ جي معنيٰ ڏيکاري .
مثال- (**هئڻ**) آهي ، آهن ، هو ، هئا ، هوندو ، هوندا ، هجي ، هجي ها وغيره .
(**ڪرڻ**) ڪندو ، ڪريتي ، ڪيو، ڪريتو، ڪندا ، ڪنديون ، ڪن ها وغيره .
(**سهڻ**) ماريو ويو، ڪُٽو ويو ، چيريو ويو، ڦاڙيو ويو وغيره .
(**ٿيڻ**) ٿي ، ٿا ، ٿيون ، ٿيندا ، ٿيندو، ٿينديون ، ٿيندي وغيره .
(**پوڻ**) پيو ، پوي ٿو، پوندو، پوندا وغيره.

ظرف

ظرف جي معنيٰ آهي **ٿانءُ** •
ظرف اهو لفظ آهي جيڪو جملي ۾ فعل ، صفت ۽ ٻئي ظرف سان لڳي ۽ وقت جاءِ ، ريت ، قدر ، ناڪار جي معنيٰ ڏيکاري .
مثال- (**وقت**) اڄ ، ڪالھ ، سڀاڻي ، اڳي ، پوءِ ، هاڻي ، نيٺ ، آخر وغيره .
(**جاءِ**) اندر، ٻاهر، هيٺ ، مٿي ، هِتي ، هُتي ، اتي ، جتي ، ڪٿي وغيره .
(**ريت**) هوريان ، ڏاڍيان ، مَس مَس ، هرويرو، خواه مخواه وغيره .
(**قدر**) تمام ، ڏاڍو، سخت ، گھڻو وغيره .
(**ناڪار**) نہ ، نڪو، ڪونہ وغيره .

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

(**هاڪار**) هائو. ها وغيره.

حرف جر

حرف جر جي معنيٰ آهي پر وارو يا زير ڏيندڙ• جُملي کي جاري رکندڙ.

حرف جر اهو لفظ آهي ، جيڪو اسم يا ضمير جي پٺيان اچي ۽ ان جو لاڳاپو ٻئي لفظ سان ڏيکاري .

مثال- وٽ ، تي ، جو ، جا ، جي ، جون ، سندو ، سندي ، سندا ، سنديون ، ۾ منجهه ، منجهان وغيره .

حرف جملو

حرف جملي جي معنيٰ آهي ڳنڍيندڙ يا جدا ڪندڙ.

حرف جملو اهو لفظ آهي جيڪو جملي ۾ ٻن لفظن ، جملي جي ٻن ڀاڱن يا ٻن جملن کي پاڻ ۾ ملائي، يا جُدا ڪري ۽ ڳنڍي تو يا جُدا ڪري تو.

مثال- تہ ، بہ ، پر، جيڪڏهن ، تنهنڪري ، ڇاڪاڻ تہ ، ۽ يا وغيره .

حرف ندا

ندا جي معنيٰ آهي سڏ ڪرڻ• جُملي کان نديل يعني الڳ. او! احمد هيڏانهن اچ، او! نديل يعني جملي کان الڳ بيٺو آهي.

حرف ندا اهو لفظ آهي جنهن مان سڏ ، سَڏ ، خوشي ، ارمان ، عجب، ڪاوڙ جي معنيٰ ظاهر ٿئي .

مثال- (**سڏ**) او ، اڙي ، ادا وغيره .

(**سڏ**) ڪاش ، جيڪر، من وغيره .

(**خوشي**) واه واه ، سبحان الله ، الحمد لله وغيره .

(**ارمان**) افسوس ، ابول ، هاءِ هاءِ ، گهوڙا ڙي وغيره .

(**عجب**) مارِ ، بَلي ، هان وغيره .

(**ڪاوڙ**) هون ، هون هون وغيره .

نوٽ- حرف ندا جا ساڳيا لفظ ڳالهائيندڙ جي مختلف لهجي ۽ انداز جي ڪري مختلف معنيٰ ڏيکاريندا آهن . حرف ندا جي نشاني آهي (!)

(اسم جا قِسم)

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

اسم جا ٻہ مکيہ قسم آهن . (1) اسم ذاتي (2) اسم صفاتي.
اسم صفاتيءَ جا وري ٻہ قسم آهن . (1) اسم عام (2) اسم خاص.
اهڙي طرح اسم جا ٽي قسم آهن . 1 اسم ذات 2 اسم عام3 اسم خاص.

1- **اسم ذات** :- اهو لفظ آهي جو نالو هجي ڪنهن حالت ، خاصيت ۽ ڪم جو. **الله تعاليٰ** جي نالي کي بہ ذات چوندا آهن . جن اسمن کي ڇُهي نہ سگهجي، فقط محسوس ڪري سگهجي.

مثال- اميري ، فقيري ، تونگري ، مفلسي ، شاهوڪاري ، غريبي ، اگهائي سگهائي ، هوشياري ، بيوقوفي ، دانائي ، ناداني ، ماڻهپو، ٿڌائي ، انسانيت ، لڪٽي ، پڙهٽي ، هلت چلت ، حڪمت ، ڪوشش ، آمدرفت وغيره .

2- **اسم عام**:- اهڙا نالا جن سان ڪنهن بہ جنس جي سيني شين کي ڇُهي سگهجي انهن کي اسم عام چوندا آهن .

مثال- ماڻهو ، مرد ، عورت ، ڇوڪرو، ڪتو ، ٻلو، شينهن ، هاٿي ، پکي ، گهوڙو، ڪبوتر، بلبل ، رستو، ڪتاب ، ميز، ڪٽ ، دروازو، تختو، الماڙي، مس ، پين ، ڪاغذ ، مُصلو، اُٺ وغيره .

3- **اسم خاص** :- اهڙا نالا، جن سان ڪنهن جنس جي هڪ خاص شي رکي سڏي سگهجي. يعني اسم خاص نالو آهي ڪنهن ماڻهوءَ ، خاص ساهواري ، خاص شيءِ، خاص جاءِ جو .

مثال- (**ماڻهن جا نالا**) صفر ، مظفر ، اقبال ، بهادر ، زبيده ، ساجده وغيره .
(**خاص ساهوارن جا نالا**) موتي ، پکي (ڪتن جا نالا)
راڪيٽ ، طوفان ، ذوالجناح (گهوڙن جا نالا)
(**خاص شين جا نالا**) مريم توب ، ذوالفقار” تلوار“ شاليمار باغ، موتي مسجد وغيره .
(**خاص جاين جا نالا**) لکي بنگلو ، موتي مسجد ، بادشاهي مسجد ، حيدرآباد فريئر روڊ ، ڪراچي وغيره .

نوٽ - اسم عام جي ننڍڙي صورت کي **اسم تصغير** چوندا آهن .

مثال - ڪٽ مان ڪٽڙي ، ڪتاب مان ڪتابڙي ، صندوق مان صندوقڙي وغيره.

اسم جي ترڪيب

جملي ۾ ڪم آيل لفظن کي گرامر موجب حقيقتون لڳائڻ ترڪيب چئبو آهي .
اسم جي ترڪيب ڪرڻ وقت هي ڳالهيون ڌيان ۾ رکڻ گهرجن .
1 ان جو قسم 2 عدد 3 جنس 4 حالت ۽ ان جو سبب ،

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

مثال - واڍو انور جو ڪاٺ چيري ٿو . ”ترڪيب“
واڍو - اسم عام، جنس مذڪر ، عدد واحد ، حالت فاعلي . حالت فاعليءَ سببان چيري ٿو فعل جي.
انور- اسم خاص ، جنس مذڪر ، عدد واحد ، حالت اضافت ، ڇاڪاڻ ته ”جو“ حرف اضافت پنيان لڳل اٿس . **جو**:- حرف اضافت.
ڪاٺ - اسم عام، جنس مذڪر، عدد واحد ، حالت مفعولي ، سببان مفعول آهي ” چيري ٿو“ فعل جو. **چيري ٿو**:- **فعل** متعدي = زمان حال.

ضمير جا قِسم

ضمير جا ڪل ست قسم آهن . اٺون ضميري نشانيون به آهن. جن کي ضمير متصل چئبو آهي.

1 - **ضمير خالص** :- ”خالص“ لفظ جي معنيٰ آهي نِج .
اهڙا ضمير جي صرف ماڻهن جي نالن بدران ڪم اچن، تن کي ”ضمير خالص“ چوندا آهن .
خالص جا وري ٽي قسم آهن .

(الف) **ضمير خالص متڪلم** - متڪلم جي معنيٰ آهي ” ڳالهائيندڙ “. اهڙا ضمير جي ڳالهائيندڙ ماڻهوءَ جي بدران ڪم اچن ، تن کي ”ضمير خالص متڪلم“ چئبو آهي .
مثال - آءُ ، مون ، مان ، اسين ۽ اسان .

(ب) **ضمير خالص حاضر**- اهڙا ضمير جي انهن ماڻهن جي نالن جي بدران استعمال ٿين ، جن سان روبرو ڳالهائبو آهي ، تن کي ”ضمير خالص حاضر“ چوندا آهن .
مثال - تون ، تو ، توهان ، توهين ، اوهان ، اوهين .

(ت) **ضمير خالص غائب** - غائب لفظ جي معنيٰ آهي ”غيرحاضر“. اهڙا ضمير جي انهن ماڻهن جي نالن بدران ڪم اچن، جن جو ذڪر هجي ، ته انهن ضميرن کي ”ضمير غائب“ چئبو آهي . هي ضمير اهڙن ماڻهن لاءِ استعمال ٿيندا آهن، جي ان وقت موجود نه هوندا آهن .
مثال - هو ، هي ، هوءَ ، اِهي ، اُهي ، هن ، هنن ، اها ، انهن ، انهيءَ وغيره .

2 - **ضمير اشارو**:- اهي ضمير جي ڪن ٻين شين ڏانهن اشارو ڪن ، تنکي ”ضمير اشارو“ چوندا آهن . ضمير اشاري جا ٻه قسم آهن .

(الف) **ضمير اشارو قريب** - قريب لفظ جي معنيٰ آهي ويجهو. جيڪي ضمير ويجهن اسمن ڏانهن اشارو ڪن ، تنکي ”ضمير اشارو“ قريب چوندا آهن .
مثال - هيءُ - هيءَ - اِجهو - اِجهي وغيره .

Join us on WhatsApp for daily newspapers and pdf books. #0344-3310224

(ب) **ضمير اشارو بعيد** - بعيد لفظ جي معنيٰ آهي ڏور يا پراهون . اهڙا ضمير جي پري وارين شين ڏانهن اشارو ڪن، يا اشاري ڪرڻ جي ڪم اچن، ته انهن کي ”ضمير اشارو“ بعيد چئبو آهي .

مثال - هو- اُها - هوءَ - اهو - اهي وغيره .

3 - **ضمير مشترڪ** :- مشترڪ لفظ جي معنيٰ آهي ” شريڪ ٿيل“.

اهڙا ضمير جيڪي جملي ۾ فاعل يا مفعول سان شريڪ ٿي جملي کي زور ونائين، تنکي ”ضمير مشترڪ“ چوندا آهن .

مثال - پاڻ - خود - پنڊ وغيره .

4 - **ضمير استفهام**:- استفهام لفظ جي معنيٰ آهي، سوال پڇڻ .

اهڙا ضمير جيڪي سوال پڇڻ جي ڪم اچن يا سوال پڇڻ لاءِ استعمال ٿين، تن کي ”ضمير استفهام“ چئبو آهي .

مثال - ڪير- ڪجاڙو- ڇو- ڇا لاءِ - ڪنهن .

5 - **ضمير موصول** :- موصول جي معنيٰ آهي، وصال يا ميلاپ .

اهڙا ضمير جيڪي جملي ۾ ساڳئي فعل جي بن ڀاڱن کي پاڻ ۾ ملائين ۽ هڪ ڪري ڇڏين ، تن کي ”ضمير موصول“ ڪوٺبو آهي .

مثال - جو - جا - جيڪا - جنهن - جن - جيڪي - جيڪو وغيره .

6 - **ضمير جواب موصول** :- اهڙا ضمير جيڪي ضمير موصول جي جواب ۾ اچن ۽ جملي کي ڳنڍيندا هجن ، تن کي ”ضمير جواب موصول“ چئبو آهي .

مثال - سو - سا - سي - تنهن - تن وغيره .

١- جيڪا پين تو ڏني، سا گم ٿي ويئي .

٢- جيڪو رومال تو آندو، سو ڦاٽي پيو.

٣- هي اهو ماڻهو آهي، جيڪو (ضمير موصول) ڪالهه شهر ۾ ڏٺو هيوسين.

سو اڄ هت آيو آهي. (ضمير جواب موصول).

جيڪا ، جيڪو ، ۽ اهو، ضمير موصول جا مثال آهن ۽ سا ، سو ضمير جواب موصول جا مثال آهن.

7 - **ضمير مبهم** :- مبهم لفظ جي معنيٰ آهي ” ڳجهو“.

اهڙا ضمير جيڪي ڳُجهن يا لڪل اِسمن جي بدران ڪم اچن ، تن کي ”ضمير مبهم“ چوندا آهن .

مثال : 1- منهنجو ڪتاب ”ڪو“ ڪٽي ويو. 2- هن گلاس ۾ ”ڪجهه“ هوندو.

1- هت ”ڪي“ آيل تا ڏسجن . 4- ڪالهه بازار ۾ ”ڪا“ عورت هئي .

نوٽ :- ضمير خالص جا ٽي قسم بيان ڪيا ويا آهن . اهي ضمير جيڪڏهن

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڇٽا پٽا جملي ۾ هوندا ته انهن کي ”ضمير منفصل“ چئبو، پر جڏهن انهن جون نشانيون ڪم آيل هونديون ته انهن کي ”ضمير متصل“ چئبو. اهي نشانيون اسمن ۽ فعلن سان استعمال ٿينديون آهن ۽ حرف جر سان استعمال ٿينديون آهن.

مثال - (اسم) پٽم ، ”م“ نشاني منهنجو ضمير کي ظاهر ڪري ٿي .

(فعل) هيم، ”م“ آءٌ کي ظاهر ڪري ٿو.

هئاسون ، ”سون“ اسان کي ظاهر ڪريٿو.

ضمير منفصل جي نشاني حرف جر جي پنيان به استعمال ٿئي ٿي .

مثال - وٽم - مون وٽ .

وٽس - هن وٽ وغيره .

ضمير جي ترڪيب .

ضمير جي ترڪيب ڪرڻ وقت ان سان هي حقيقتون لڳنديون آهن .

1- ان جو قسم 2- عدد 3- جنس 4- حالت ۽ ان جو سبب .

مثال - اسلم پنهنجي دوستن کي چيو ته هت ضرور ڪو آيل تو پانئجي .

پنهن ، ضمير مشترڪ ، جنس مذڪر ، عدد واحد ، حالت اضافت . ڇاڪاڻ ته ”جي“ حرف اضافت پنيان لڳل اٿس .

ڪو ، ضمير مبهم ، جنس مذڪر، عدد واحد ، حالت فاعلي . ڇاڪاڻ ته فاعل آهي ” آيل تو پانئجي “ فعل جو.

عدد

اسم يا ضمير جون صورتون بن عددن ۾ اچن ٿيون .

1- **عدد واحد** :- واحد جي معنيٰ آهي، اڪيلو يا هڪ .

جيڪو اسم يا ضمير اڪيلو هجي ته ان جو عدد واحد ٿيندو.

مثال - ڪپ ، عورت ، قلم ، گهوڙو، آءٌ، تون وغيره .

2 - **عدد جمع** :- جمع جي معنيٰ آهي گهڻا يا هڪ کان وڌيڪ .

جن اسمن يا ضميرن مان هڪ کان گهڻائي ظاهر ٿئي ، تن جو عدد جمع ٿيندو آهي .

مثال - ڇوڪرا ، عورتون ، ٻڪريون ، اسين ، توهان وغيره .

نوٽ - جيڪي عدد صفت طور استعمال ٿين ، ته انهن جا وري به قسم آهن .

1- **عدد شماري**- اهي عدد يا لفظ، جيڪي شمار ڪرڻ جي ڪم اچن .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

مثال - هڪ ، ٻہ ، ٽي ، چار، پنج ، سؤ، پنج سؤ، هزار وغيره .

2- **عدد قطاري** - اهڙا عدد يا لفظ جيڪي دفعن ، قطارن ، يا سلسلي ۾ ڪنهن شيءِ جو نمبر ڏيکارين ، تن عددن يا لفظن کي عدد قطاري چئبو آهي .
مثال - پهريون ، ٻيو، ٽيون ، چوٿون ، پنجون ، سؤن ، هزارون وغيره .

جِنس

جنسون ٻن قِسمن جون آهن . -1

جنس مذڪر- جن اِسمن يا ضميرن مان نَر جي معنيٰ نڪرندي آهي يا جيڪي اسم يا ضمير نَر هوندا آهن، تن جي جنس مذڪر ٿيندي آهي .
مثال - مظهر، اظهر، انور، ڏڳو، ٻَڪر، ڪتولو، پلنگ وغيره .

2- **جنس مونث** - جن اِسمن يا ضميرن مان ماديءَ جي معنيٰ نڪري، تن جي جنس مونث ٿيندي آهي .
مثال - مائي ، فاطمه ، زهرا ، ڳئون ، ٻڪري ، ميز، ڪرسي ، کٽ وغيره .
نوٽ - جِنس سڃاڻڻ لاءِ سولو طريقو هي آهي تہ انکي صفت سنو يا سني لڳائي ڏسجي . جيئن تہ- سنو ڇوڪر، سنو گهر، يا سني منائي ، سني اوطاق وغيره .

حالتون

حالتون پنجن قِسمن جون آهن .

1- **حالت فاعلي** - جملي ۾ جيڪو اِسم يا ضمير، فعل جو فاعل يا ڪم جو ڪندڙ هوندو آهي ، تنهن جي حالت فاعلي ٿيندي آهي .
مثال - 1- **فدا حسين** انب ڪپي ٿو. 2- **اسين** گهر وڃون ٿا . 3- **مظهر علي** اچي ٿو. 4- **هو** گهمي ٿو.

2- **حالت مفعولي** - جملي ۾ جيڪو اِسم يا ضمير، فعل جو مفعول يا ڪم جو سهندڙ هوندو آهي ، تنهنجي حالت مفعولي هوندي آهي .
مثال - 1- مون **ڪبوتر** ڦاسايو. 2- الطاف **انب** کائي ٿو. 3- ڪاسائيءَ **ٻڪر** ڪُنو. 4- قاسم **خط** لکي ٿو.

3- **حالت جري** - اِسم يا ضمير جي اها حالت آهي ، جنهن ۾ ٻين لفظن سان لاڳاپو ظاهر

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٿئي ، ۽ صحيح مطلب نڪري ، پر ان ۾ مالڪي ڏيکاريل نہ هجي .

مثال- 1- **ميز** تي ڪتاب رکيو آهي . 2- **ڪٻٽ** مان ڪتاب ڪڍ . 3- **هن** ڪان پري ٿي . 4- **دڪان** تان سودو وٺ .

نوٽ:- (نمايان ٿيل لفظن جي پٺيان حرف جر استعمال ٿيڻ ڪري سڌو لاڳاپو ٻين لفظن سان ظاهر ٿئي ٿو، ۽ مالڪي بہ ڏيکاريل نہ آهي)

4- **حالت اضافت** - اِسم يا ضمير جي اها حالت آهي، جنهن ۾ واسطيدار اسم يا ضمير جو جملي ۾ ٻئي اسم سان مالڪيءَ جو لاڳاپو ڏيکاريل هجي .

مثال-1- **احمد** جوڪتاب ڪٿي آهي؟ 2- درزيءَ **قاسم** جو ڪوٽ سبيو.3- **هن** جو نالو ڇا آهي؟ 4- **پنهن** جو ڪم پاڻ ڪجي .

نوٽ :- (نمايان ٿيل لفظن جي پٺيان حالت اضافت "حرف جر" اچڻ ڪري ، انهن جي مالڪي ڏيکاريل آهي.)

5- **حالت ندا** - ندا جي معنيٰ آهي سڏ ڪرڻ . جڏهن واسطيدار اسم يا ضمير کي سڏ ڪيل هوندو آهي تہ ان جي حالت ندا ٿيندي آهي .

مثال- 1- او! ڇوڪر ڪيڏانهن ٿو وڃين؟ 2- او انور! هيڏانهن اچ . 3- او! ٽانگي وارا پنهنجي هٿ تي هل . 4- اڙي سائين! معاف ڪر.

نوٽ:- حالت ندا فقط اسم جي ٿيندي آهي، ضمير جي حالت ندا نہ ٿيندي آهي.

فعل جا قِسم

فعل جا مکيہ بہ قِسم آهن .

1- **فعل لازمي**- اهڙا فعل ، جيڪي پنهنجي فاعل سان لڳل هجن ۽ انهن جو اثر ڪنهن ٻئي اسم تي نہ ٿئي، تنکي **فعل لازمي** چوندا آهن .

لازمي، " لزم " مان نڪتل آهي جنهن جي معنيٰ آهي لڳو رهڻ .

مثال - 1- ڇوڪر **ڊوڙي ٿو**. 2- بابو اتي **آهي**. 3- ٻار **روئي ٿو**. 4- اسلم وڻ تي **چڙهي ٿو**.

2- **فعل متعدي**- اهڙا فعل، جي ڏيکارين تہ فاعل ڪو ڪم ڪن ٿا ۽ انهن جو اثر ڪن ٻين اسمن تي ٿئي ٿو، تن کي فعل متعدي چئبو آهي .

مثال- 1- رشيد خط **لکي ٿو**. 2- ڪاسائيءَ ٻڪر **ڪٺو**. 3- درزي ڪپڙا **سبي ٿو**. 4- مظهر انب **کائي ٿو**.

نوٽ:- فعل لازميءَ واري جملي ۾ صرف فاعل هوندو آهي، پر متعديءَ واري جملي ۾ فاعل ۽ مفعول ٻيئي موجود هوندا آهن .

فعل متعديءَ جا وري ٽي قسم آهن .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

1- **فعل متعدي معروف**- اهڙا متعدي فعل، جن جو فاعل ظاهر يا ڄاتل هجي، تہ انهن کي فعل متعدي معروف چئبو آهي .
معروف جي معنيٰ آهي "ڄاتل".
مثال- 1- ڊرائيور ڪار **هلائي ٿو**. 2- واڍو دروازو **ناهي ٿو**. 3- انور خط **لکي ٿو**. 4- تون ڪتاب **پڙهين ٿو**.

2- **فعل متعدي مجهول**- اهڙا متعدي فعل، جن اصل فاعل گم هجي ۽ مفعول فري فاعل واري جاءِ تي اچي، تہ اهڙن فعلن کي متعدي مجهول چوندا آهن .
مجهول جي معنيٰ آهي "اڻ ڄاتل".
مثال- 1- ڪار **هلائي ويئي**. 2- دروازو **ٺهي ٿو**. 3- ڪتاب **پڙهيو ويو**. 4- انب **کائبو**.

3- **فعل متعدي بالواسطہ**- اهڙا فعل جي ڏيکارين تہ فعل وارا ڪم فاعل پاڻ نہ، پر ٻئي کان ڪرايو آهي، تہ اهڙن فعلن کي فعل متعدي مجهول چوندا آهن .
مثال- 1- سپاهيءَ وڏيري کان چور پڪڙايو. 2- احمد ظفر کان خط لکرايو. صفر همت کان نانگ مارايو. 4- شاگردن کان ڪتاب پڙهايو ويو.
نوٽ:- فعل لازميءَ جي هڪ اهڙي صورت بہ ٿيندي آهي جنهن کي فعل اڪرترڪ چئبو آهي .

فعل اڪرترڪ- اهڙا فعل، جن جو بنياد فعل لازمي جي مصدر مان هجي پر سندن اصل فاعل گم هجي، تن کي فعل اڪرترڪ چوندا آهن .
اڪرترڪ جي معنيٰ آهي"بي فاعل".
مثال- 1- سپاٽي ملبو. 2- ايندڙ سال حيدرآباد وڃبو.

فعل جي ترڪيب

فعل سان هي حقيقتون ظاهر ڪرڻيون آهن .
1- ان جو قِسم 2- زمان 3- پريوگ 4- ان جو فاعل ۽ مفعول .
مثال- 1- سڪندر، دنيا کي فتح ڪرڻ جا خواب لهندو هو. **لهندو هو**- فعل متعدي معروف ، زمان ماضي مدامي ، پريوگ ڪرتري ، سندس فاعل "سڪندر اعظم" ۽ مفعول "خواب".
2- نياز علي جيئن سائيڪل ڪڍي ٻاهر نڪتو، تيئن پير ڪسڪي ويس .
ڪڍي- فعل متعدي معروف ، زمان ماضي معطوفي ، سندس فاعل آهي

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

”نياز علي“ ۽ مفعول ”سائيڪل“
(معطوفي جي معنيٰ آهي هڪ ڪم پورو ڪري پوءِ ٻئي ڪم ڪي لڳي.)
نڪتو- فعل متعدي معروف ، زمان ماضي ، پريوگ ڪرتري ، فاعل اٿس ”نياز علي“ ۽ مفعول ”سائيڪل“.
ڪسڪي ويو- فعل لازمي ، زمان ماضي مطلق ، پريوگ ڪرتري ، فاعل ”نيازعلي“ ۽ مفعول ”سائيڪل“ اٿس .

ظرف جا قِسم

1- **ظرف زمان**- زمان لفظ جي معنيٰ آهي وقت .
اهڙا ظرف جيڪي جملي ۾ فعل سان لڳن ۽ انهن مان ”وقت“ جي معنيٰ نڪري ، تن کي ”ظرف زمان“ چئبو.
مثال- هاڻي ، پوءِ ، اڄ ، سڀاڻي ، ڪالهه ، پرينءَ ، نيٺ ، ٻيهر، ٻيپهري ، سمهڻي ، صبوح ، شام ، منجهند ، هيڪر، وري ، ڪڏهن ، روزانو، مهيني سِر، سال بسال ، هرروز، ماهيانو، ساليانو وغيره .

2- **ظرف مڪان**- مڪان جي معنيٰ آهي ”جڳهه“ .
اهڙا ظرف جيڪي جملي ۾ فعل سان لڳن ۽ انهن مان ”جاءِ“ جي معني نڪري ، تنکي ”ظرف مڪان“ چئبو.
مثال- هيٺ ، مٿي ، اندر ، ٻاهر، هِت ، هُت ،جِت ، ڪِٿ ، هيڏي ، هوڏي، هِتي ، هُتي وغيره .

3- **ظرف تميز**- تميز لفظ جي معنيٰ آهي ” امتياز “.
اهڙا ظرف جيڪي جملي ۾ فعل ، صفت يا ٻئي ظرف سان لڳن ۽ انهن مان ”ريت“ يا ”قدر“ جي معنيٰ ظاهر ٿئي ، تنکي ”ظرف تميز“ چئبو آهي .
مثال- هوريان ، ڏاڍيان ، آهستي ، مس مس ، تمام ، جلدي ، دليون ، جانيون وغيره.

4- **ظرف نفي يا ناڪاري**- نفي لفظ جي معنيٰ آهي ” انڪار “.
اهڙا ظرف جيڪي، جملي ۾ فعل سان لڳن ۽ انهن مان ناڪار يا انڪار جي معنيٰ نڪري ، تنکي ”ظرف نفي“ چوندا آهن .
مثال- نڪو ، نه ، نڪا ، نڪي ، ڪونه ، مَ، ڪين وغيره .
ظرف هاڪاري:- اهڙا ظرف جن مان هاڪار جي معنيٰ نڪري.

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ظرف جي ترڪيب

1- ان جو قسم 2- فعل ، صفت يا ٻئي ظرف مان ڪنهن سان لڪي ٿو.
مثال- اڄ اتي تمام گهڻو گهمسان هوندو، تنهن ڪري مان ڪين هلندس .
اڄ - ظرف زمان ، لڳي ٿو "هوندو" فعل سان .
اتي - ظرف مڪان ، لڳي ٿو "هوندو" فعل سان .
تمام- ظرف تميز، لڳي ٿو " گهڻو " صفت سان .
ڪين - ظرف نفي ، لڳي ٿو "هلندس" فعل سان .

مصدر

مصدر جي معنيٰ صادر ٿيڻ يا ڦٽڻ جي جاءِ .
ڪمن جا نالا، جن جي پڇاڙي " ڻ " هجي ته اهڙن نالن کي "مصدر" يا "اسم مصدر" چئبو آهي .
مثال- هئڻ ، اچڻ ، وڃڻ ، لکڻ ، مارڻ ، پڙهڻ ، ٻيهڻ وغيره .
نوٽ :- سيئي زمان مصدر مان نڪرندا آهن .

امر

فعل جي صورت ، جا ڏيکاري ته فاعل کي ڪم ڪرڻ لاءِ حڪم ڪيل يا منت ڪيل آهي ته ان کي " امر " چوندا آهن .
مثال- لک ، پڙهه ، اچ ، ڪجو وغيره .
امر جا ٻه قسم آهن .
1- **امر حال**- فعل جي اهڙي صورت جا ڏيکاري ته فاعل کي فعل واري ڪم ڪرڻ لاءِ هلندڙ وقت لاءِ حڪم يا منت ڪيل آهي ، ته ان کي "امرحال" چئبو.
مثال- لک ، لکو ، پڙهه ، پڙهو ، اچ ، اچو، ناهه ، ناهيو وغيره .
نوٽ :- امر حال ٻن عددن ۾ هوندو آهي .
1- امر حال واحد 2- امر حال جمع .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

2- **امر استقبال**- فعل جي اهڙي صورت جا ڏيڪاري ته فاعل کي فعل واري ڪم کي ايندڙ وقت ۾ ڪرڻ لاءِ حڪم يا منت ڪيل آهي، ته ان کي امر استقبال چوندا آهن .

مثال- لکج ، لکجو، پڙهج ، پڙهجو، ڪج ، ڪجو، وڃج ، وڃجو، اچج، اچجو وغيره .

نوٽ :- امر استقبال ٻه ٻنهي عددن ۾ هوندو آهي .

1- امر استقبال واحد 2- امر استقبال جمع .

اچج (واحد) : اچجو (جمع)

اسم مشتق (ڪردنت)

ڪردنت پنجن قسمن جا آهن .

1- **اسم فاعل**- اهڙا لفظ جيڪي ڪم جا ڪندڙ ۽ انهن جو بنياد مصدر مان هجي ۽ اهي صفت جو ڪم ٻه ڏين، تن کي اسم فاعل چوندا آهن .

مثال- لکندڙ، پڙهندڙ، ماريندڙ، ڪپيندڙ، جياريندڙ وغيره .

نوٽ :- امر واحد جي پويان "يندڙ" يا " ندڙ " ملائڻ سان امر واحد ٺهندو آهي .

2- **اسم مفعول**- اهڙا لفظ جن جو بنياد اسم مصدر مان هجي ۽ اهي ڏيکارين ته ساڻن لاڳو اسمن تي يا جن اسمن بجاءِ اهو ڪم آيل هجي، تن تي ڪو اڳ ڪم ٿيل آهي تن کي اسم مفعول چوندا آهن .

مثال- ماريل يا ماريو. لکيل يا لکيو، ڪٽيل يا ڪٽيو،پڙهيل يا پڙهيووغيره.

نوٽ- امر حال واحد جي پويان "يو" يا "يل" ملائڻ سان اسم مفعول ٺهندو آهي .

3- **اسم حاليه**- فعل جون اهڙيون صورتون جي ڏيکارين ته فاعل هڪ ڪم کي جاري رکندي ٻئي ڪم کي لڳو يا لڳندو، تن کي اسم حاليه چوندا آهن .

مثال- 1- اسلم پٽ کي ماريندو، گهر ويو.

2- قاسم انب ڪائيندو، هت آيو.

نوٽ :- امر حال واحد جي پويان "ندو" يا "يندو" وجهڻ سان اسم حاليه ٺهندو آهي .

4- **اسم استقبال**- هن اسم مان اها خبر پوندي آهي ته ڪم ايندڙ وقت ۾

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ٿيڻو آهي .

مثال- 1- توکي وڃڻو آهي . 2- مونکي اڄ خط لکڻو آهي .

3- هن کي هن سال امتحان ڏيڻو آهي .4- هنن کي مون وٽ اچڻو آهي.

نوٽ :- امر حال واحد جي پڇاڙي"ڻو" ملائڻ سان " اسم استقبال" ٺهندو آهي 5-

ماضي معطوفي- معطوفي لفظ "عطف" مان نڪتل آهي ، جنهن جي معنيٰ آهي " ڳنڍڻ ". فعل جون اهڙيون صورتون جيڪي فاعل جي ٻن جملن کي پاڻ ۾ ڳنڍين ۽ ڏيکارين تہ فاعل هڪ ڪم پورو ڪري پوءِ ٻئي ڪم کي لڳو آهي ، ان کي ماضي معطوفي ڪوٺبو آهي .

مثال- 1- افضل پٽ کي ماري ، گهر ويو.

2- انور خط لکي ، ٽپال ۾ وڌو.

3- آءٌ چانهہ پي ، گهر ويس .

نوٽ :- امر حال واحد جي پڇاڙيءَ "اي" ملائڻ سان ماضي معطوفي ٺهندو آهي

زمان

" زمان " جي معنيٰ آهي " وقت ". زمان فعل سان لڳندو آهي ۽ ٻڌائيندو آهي تہ فعل وارو ڪم ڪهڙي وقت ٿيو يا ٿيندو.

مکيہ زمان ھينيان آهن .

1- **زمان حال**- " حال " لفظ جي معنيٰ آهي "هلندڙ". فعل جي اها صورت جا ڏيکاري تہ فعل وارو ڪم، هلندڙ وقت ۾ ٿئي ٿو، تنهن فعل جو "زمان حال ٿيندو".

مثال- 1- مان اچان ٿو. 2- اهي ماني کائن ٿا .

2- **زمان ماضي**- ماضي لفظ جي معنيٰ آهي " گذريل ". فعل جي اها صورت جا ڏيکاري تہ ، فاعل، فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ ڪيو آهي ، تہ ان فعل جو زمان، "زمان ماضي" ٿيندو.

مثال- 1- تو ماني کاڌي . 2- هن وڻ وڍيو.

3- **زمان مستقبل**- مستقبل لفظ جي معنيٰ آهي " ايندڙ وقت ". فعل جي اها صورت ، جا ڏيکاري تہ ، فعل وارو ڪم ايندڙ وقت ۾ ٿيندو، تہ ان فعل جو زمان ، "زمان مستقبل" ٿيندو.

مثال- 1- اسلم گهر ويندو. 2- نسيما سبق پڙهندي .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

-4 **زمان مضارع**- ”مضارع“ لفظ جي معنيٰ آهي ”ٻن جو ڀائيوار هئڻ“.
فعل جي اها صورت ، جا ڏيکاري ته فعل وارو ڪم، ايندڙ وقت يا هلندڙ وقت ۾ ٿي رهيو آهي، تنهن کي فعل جو ”زمان مضارع“ چوندا آهن .
مثال- 1- آءٌ لکان 2- هي اچي .

-5 **زمان حال مدامي**- مدامي لفظ جي معنيٰ آهي ”هميشہ يا دائم“.
فعل جي اها صورت ، جا ڏيکاري تہ فعل وارو ڪم، هلندڙ وقت ۾ هميشہ پيو ٿيندو آهي ، تہ ان فعل جو زمان ” زمان حال مدامي “ ٿيندو آهي .
مثال- 1- آءٌ لکندو آهيان . 2- اسلم پڙهندو آهي .

-6 **زمان حال استمراري**- استمراري لفظ جي معنيٰ آهي ”جاري رهڻ“.
فعل جي اها صورت جا ڏيکاري تہ ، فعل وارو ڪم شروع ڪيل آهي يا اڃا جاري آهي ، تنهن فعل جو زمان ”زمان حال استمراري“ ٿيندو آهي .
مثال- 1- تون اڃا لکين پيو . 2- اسان ڪپڙو خريد ڪيون ٿا پيا .

-7 **زمان حال متشقي**- متشقي لفظ جي معني آهي ”شڪ هئڻ“.
فعل جي اها صورت جا ڏيکاري تہ ، فعل واري ڪم جو هلندڙ وقت ۾ ٿيڻ جو شڪ آهي ، تہ ان فعل جو زمان ” زمان حال متشڪي “ ٿيندو آهي .
مثال- 1- افضل پڙهندو هوندو. 2- اسان لکندا هونداسون. 3- هُو گهر ايندا هوندا.

-8 **زمان ماضي مدامي**- فعل جي اها صورت ، جا ڏيکاري تہ فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ هميشہ ٿيندو هو، تنهن کي ”زمان ماضي مدامي“ چوندا آهن .
مثال- 1- آءٌ لکندو هوس. 2- پٽيوالو ڪلاس صاف ڪندو هو.

-9 **زمان ماضي استمراري**- فعل جي اهڙي صورت جا ڏيکاري تہ ، فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ جاري هو، تنهنجو زمان ” زمان ماضي استمراري “ ٿيندو آهي .
مثال- 1- مون لکيو پئي . 2- جميل ڪار هلائي پي .

-10 **زمان ماضي متشقي**- فعل جي اهڙي صورت ، جا ڏيکاري تہ فعل واري ڪم جي گذريل وقت ۾ ٿيڻ ۾ شڪ آهي ، تنهن کي ”زمان ماضي متشقي“ چوندا آهن .
مثال- 1- مون لکيو هوندو. 2- ڇوڪرن راند ڪيڏي هوندي .

-11 **زمان ماضي مطلق**- مطلق لفظ جي معنيٰ آهي ” پورو “. فعل جي اها صورت ، جا ڏيکاري تہ فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ ٿي چڪو آهي ، تہ

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ان فعل جو زمان " زمان ماضي مطلق " ٿيندو.

مثال- 1- مون پڙهيو. 2- ماڙهن ڪتو ماريو.

12- **زمان ماضي قريب**- قريب لفظ جي معنيٰ آهي "ويجهو".
فعل جي اها صورت جا ڏيکاري ته فعل وارو ڪم ويجهڙائيءَ ۾ ٿي چڪو آهي ، تنهن جو زمان "زمان ماضي قريب" ٿيندو آهي .

مثال- 1- مون لکيو آهي . 2- ڪڪڙ آنو لاٿو آهي .

13- **زمان ماضي بعيد**- بعيد معنيٰ آهي "ڏور يا پري". فعل جي اها صورت جا ڏيکاري ته فعل وارو ڪم گهڻو وقت اڳ ٿي چڪو آهي ، تنهنجو زمان "زمان ماضي بعيد" ٿيندو آهي .

مثال- 1- اسان پڙهيو هو. 2- واڍي ڪرسي ناهي هئي .

14- **زمان ماضي شرطيہ**- فعل جي اها صورت جا ڏيکاري تہ، فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ پورو ٿئي ها جيڪڏهن پيل شرط پورو ٿئي ها .

مثال- 1- آءٌ لکان ها جيڪڏهن قلم هجي ها .
2- اسلم نانگ ماري ها جيڪڏهن لٺ هجيس ها .

15- **زمان مستقبل استمراري**- فعل جي اها صورت جا ڏيکاري تہ فعل وارو ڪم ايندڙ وقت ۾ جاري رهندو،تنهن جوزمان"زمان مستقبل استمراري" ٿيندو آهي .

مثال- 1- اسان پيا پڙهنداسون. 2- ڇوڪرا راند پيا ڪيڏندا .
3- ڪير وارو ڪير آٽيندو پيو، توهان ڳٽتي نہ ڪريو.

گردان

ضمير جو قِسم	عدد واحد	عدد جمع
	مذڪر- مونث	مذڪر- مونث
ضمير متڪلم	آءٌ پيو لکندس- آءٌ پئي لکنديس	اسان پيا لکنداسون- اسان پيون لکنديوسين
ضمير حاضر	تون پيو لکندين- تون پئي لکندينءَ	توهان پيا لکندا- توهان پيون لکنديون
ضمير غائب	هو پيو لکندو- هوءَ پئي لکندي	اهي پيا لکندا- اهي پيون لکنديون

پريوگ

فعل جو فاعل يا مفعول سان جيڪو لاڳاپو هوندو آهي ، تنهن لاڳاپي کي

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

”پريوگ“ چوندا آهن . يعني فعل، جملي ۾ پنهنجي فاعل يا مفعول سان جنس ، عدد يا ضمير ۾ ڦرندو آهي ۽ ان لاڳاپي کي ”پريوگ“ چئبو آهي . پريوگ جا ٽي قسم آهن .

1- **پريوگ ڪرتري**- ”ڪرتري“ لفظ جي معنيٰ آهي ڪرتار، يعني فاعل سان واسطو رکندڙ. هي اهو پريوگ آهي، جنهن ۾ فعل پنهنجي ڪرتار يعني فاعل سان مقرر حقيقتن (عدد ، جنس ۽ ضمير) ۾ ڦرندو يا ملندو آهي .

مثال- (الف) فعل جو عدد ۾ ڦرڻ .

عدد واحد	عدد جمع
آءُ اچان ٿو	اسين اچون ٿا
تون اچين ٿو	توهان اچو ٿا
هو اچي ٿو	هو اچن ٿا

مثال- (ب) فعل جو جنس ۾ ڦرڻ .

مذڪر	مونث
آءُ اچان ٿو	آءُ اچان ٿي
تون اچين ٿو	تون اچين ٿي
هو اچي ٿو	هوءَ اچي ٿي

نوٽ:- هينين قسمن جي فعل جو پريوگ ”ڪرتري“ ٿيندو آهي .
1- فعل لازمي سڀ 2- فعل متعدي مجهول سڀ 3- فعل متعدي معروف، جن جو بنياد اسم مفعول مان نہ هجي .

2- **پريوگ ڪرمڻي**- ” ڪرمڻي “ لفظ جو مطلب آهي مفعول سان لاڳاپو. فعل جو اهو پريوگ آهي جنهن ۾ فعل مقرر حقيقت (عدد ، جنس ۽ ضمير) ۾ پنهنجي مفعول سان ڦري يا ملي .

مثال- (الف) فعل جو عدد ۾ ڦرڻ .

مذڪر	مونث
مون انب ڪاڌو	مون انب ڪاڌا
تو انب ڪاڌو	تو انب ڪاڌا
هن انب ڪاڌو	هن انب ڪاڌا

مثال- (ب) فعل جو جنس ۾ ڦرڻ .

مذڪر	مونث
مون در ڀڳو	مون دري ڀڳي

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

تو در پڳو	تو دري پڳي
هن در پڳو	هن دري پڳي

3- **پريوگ ياوي**- ” ياوي “ لفظ جي معنيٰ آهي ”نيارو يا الڳ“.
فعل جو اهو پريوگ آهي ، جنهن ۾ فعل، پنهنجي فاعل توڙي مفعول سان مقرر حقيقتن (عدد ، جنس ۽ ضمير) موجب نہ ڦرندو آهي، تنهن کي”پريوگ ياوي“ چئبو آهي .

مثال- فعل جو فاعل ۽ مفعول جي عدد موجب نہ ڦرڻ .

عدد واحد	**عدد جمع**
مون ڪڪڙ کي ڪٺو	اسان ڪڪڙن کي ڪٺو
تو ڪڪڙ کي ڪٺو	توهان ڪڪڙن کي ڪٺو
هن ڪڪڙ کي ڪٺو	هنن ڪڪڙن کي ڪٺو

مثال- فعل جو فاعل ۽ مفعول جي جنس موجب ڦرڻ .

مذڪر	**مونث**
مون ڪڪڙ کي ڪٺو	مون ڪڪڙ کي ڪٺو
تو ڪڪڙ کي ڪٺو	تو ڪڪڙ کي ڪٺو
هن ڪڪڙ کي ڪٺو	هن ڪڪڙ کي ڪٺو

نوٽ:- اهي متعدي معروف فعل، جن جو زمان ” اسم مفعول “ مان ٺهيل آهي ۽ مفعول جي پنيان ” کي “ لفظ آهي تہ انهن جو پريوگ ياوي ٿيندو.

بيهڪ جون نشانيون

1- **ٿورو دم**- ٿوري دم جي نشاني آهي (،) .
جنهن هنڌ تي هيءُ نشاني ڏنل هجي ، اتي ٿورو ساهہ کڻي ونجي . هيٺيان مثال ۽ قاعدا ڌيان ۾ رکو.

(الف) جڏهن ڪنهن جملي ۾ ٻہ يا وڌيڪ ساڳئي قسم جا لفظ ڪم آيل هجن تہ انهن جي وچ ۾ ٿورو دم ڏجي .

مثلاً- 1- قاسم، مظهر، الطاف ۽ فدا ميلي تي ويا .
2- اخلاق حسين ، اخلاق وارو، هوشيار، محنتي ۽ چالاڪ چوڪر آهي .
3- اسلم هينئر ٽپي ، ڪڏي ، ڪلندي گهر ويو.

(ب) مرتب جملن ۾ جي مداري جملا استعمال ٿيل هوندا آهن ، تن جي پنيان ٿورو دم ڏيڻ گهرجي .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

مثلاً - 1- جڏهن آءُ گهر پهتس ، تڏهن پنج ٿيا هئا .
2- جيڪڏهن تون محنت ڪندين ، ته ڪامياب ٿيندين .

2- **اڌ دم**- اڌ دم جي نشاني آهي (؛)
جنهن هنڌ هي نشان هجي ، اتي ٿوري ڪان وڌيڪ ساهه کڻجي .
هيٺيان قاعدا ۽ مثال ڌيان ۾ رکو.
(**الف**) جڏهن مرڪب جملن ۾ ڪي ڌار ڌار خيالن وارا جملا هجن ، پر سندن پاڻ ۾ ڪو ظاهري خواه معنوي لاڳاپو هجي ، تن جي وچ ۾ اڌ دم ڏبو آهي.
مثلاً - 1- بادشاهه پنهنجي عقل سان ملڪ هلائي ٿو ، سپاهي ان لاءِ وڙهي ٿو، جج انصاف ڪري ٿو، ائين آهي ، تڏهن ماڻهو دنيا ۾ هلي ٿو.
(**ب**) جڏهن ٻن ڌارڌار خيالن وارا اصطلاح گڏ اچن يا اهي پاڻ ۾ واسطو رکندڙ هجن ته انهن جي وچ ۾ اڌ دم ڏيڻ گهرجي .
مثلاً - 1- ڌڻ ته ڌٽي ، نه ته وڪڻ ڪٽي ؛ وارته ڦٽي ، نه ته ڪوڙاءِ ڪٽي .

3- **دم**- دم جي نشاني آهي (:)
جتي ڪنهن ماڻهوءَ جا چيل الفاظ هوبهو لکڻا هجن ، ته انهن جي اڳيان هي دم استعمال ڪجي .
هيٺ ڏنل مثال ۽ قاعدا ڌيان ۾ رکو.
(**الف**) جنهن شيءِ جو بيان ڪجي ، تنهن شيءِ ۽ ان جي ڪيل بيان جي جي وِچ ۾ دم ڏجي .
مثلاً- ڪرسي : ڪاٺ يا لوهه جي ٺهيل آهي ، ۽ وهڻ جي ڪم ايندي آهي .
(**ب**) جڏهن شين جي فهرست يا ياداشت ڏجي ، تڏهن ياداشت وارين شين جي اڳيان دم ڏجي .
مثلاً- مون کي هي شيون ضرورت ۾ آهن : ڪوٽ ، مفلر، پينٽ ۽ سئيٽر.
(**ت**) جڏهن ڪا چوٽي يا ڪنهن جا چيل لفظ هوبهو مثال طور ڏيڻا هجن ، تڏهن انهن چيل لفظن جي اڳيان دم ڏجي .
مثلاً- شاهه صاحب فرمايو آهي : تتي ٿڌيءَ ڪاهه ، ڪانهي ويل وهڻ جي .

4- **پورو دم**- پوري دم جي نشاني آهي (.)
جتي هي نشان ڏنل هجي ، اتي چڱو وقت ترسي ۽ ساهه کڻجي . جتي هڪ خيال وارو جملو پورو ٿئي ، اتي پورو دم ڏجي يا جتي هڪ کان وڌيڪ اهڙا جملا هجن ، جن جو پاڻ ۾ ڪوبه لاڳاپو نه هجي ، ته انهن جي وچ ۾ پورو دم

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڏيئي ڇڏجي .
مثلاً- 1- انور حيدرآباد کان واپس آيو آهي .
2- هينئر آءٌ سکر وڃان ٿو. پنجن ڏينهن کان پوءِ واپس ايندس .

5- **سوال جي نشاني** - سوال جي نشاني آهي (؟)
جنهن هنڌ تي اهو نشان ڏنل هجي ، ته ان کي سوال پڇڻ واري لهجي سان پڙهجي ، يا جتي سوال پڇڻ مقصود هجي ، اتي هي نشان ڏجي .
مثلاً - 1- تنهن جو نالو ڇا آهي؟
2- ڇا افضل آيو آهي؟
3- ڪيڏانهن پيو وڃين؟
4- تو هيءُ حساب ڪيئن ڪيو آهي؟

6- **ندا جي نشاني**- ندا جي نشاني آهي (!)
جنهن جاءِ تي هيءَ نشاني هجي ، اتي دل جي ڪيفيت (جهڙي به هجي) ظاهر ڪرڻ گهرجي .
مثلاً- (اچرج يا عجب) : مار، هي نانگ ته ڏسو!
(جوش) واهه ڙي يار، مون کي اڪيلو ڦٽو ڪري وئين!
(ڏک) افسوس ، خادم ناپاس ٿي پيو!
(سَڌ) شل آءٌ امتحان ۾ پاس ٿيان!
(خوشي) واهه واهه ، اڄ ڏاڍو سنو ڏينهن ٿيو آهي!

7- **واڪ جون نشانيون**- واڪ جون نشانيون آهن (” “)
هن جي استعمال لاءِ هي مثال ڏسو.
(**الف**) جنهن تي مضمون لکٹو هجي. ان کي واڪ جي نشانين ۾ بند ڪجي .
جيئن ته ڪنهن به هڪ تي مضمون لکو: ”هوائي جهاز“، ”جنگ“، ”حياءُ“.
(**ب**) ڪنهن جو شعر، قول يا ڇيل لفظ بيان ڪرڻا هجن ، ته انهن کي واڪ جي نشانين ۾ بند ڪجي .
جيئن ته : 1- شاهه صاحب فرمايو آهي: ” تتي ٿڌيءَ ڪاهه ، ڪانهي ويل وهڻ جي “ .
2- چوٿين ڪتاب ۾ لکيل آهي ته : ” عضون ۾ ننڍو عضوو زبان آهي ، پر ڪيڏا نه اپ تي ڦاڙي “.

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

صفت جا قسم

1- **صفت وصفي**- اهڙا لفظ جيڪي اسم جو گڻ ، اوگڻ ۽ قسم وغيره ٻڌائين.
مثال- چڱو، بڇڙو، بندرو، ماهيو، ساموندي وغيره .

2- **صفت عددي**- اهڙا لفظ جيڪي اسم جو عدد يا انداز ٻڌائين .
مثال- پهريون نمبر، چوٿون آسمان ، ستون ڪتاب وغيره .

3- **صفت ضميري**- اهڙا لفظ جيڪي ضمير جي شڪل ۾ اچي صفت جو ڪم ڏين .
مثال- ڪا ڏاچي ، اهڙو محلات .

صفت جا درجا

1- **صفت خالص**- اهو لفظ جو ڪنهن اسم جي ساراهه جي پيٽ، ڪنهن ٻئي اسم سان نہ ڪري .
مثال- جهانگير عادل بادشاهه هو.

2- **صفت تفصيل**- اهو لفظ جنهن مان هڪ اسم جي ساراهه جي ، هڪ ٻئي سان پيٽ هجڻ بابت خبر پوي .
مثال- جهانگير شيرشاهه سوريءَ کان وڌيڪ عادل بادشاهه هو.

3- **صفت مبالغو**- اهو لفظ جنهن مان هڪ اسم جي ساراهه جي، گهڻن اسمن سان پيٽ هجڻ بابت خبر ملي .
مثال- جهانگير، هندوستان جي سڀني بادشاهن کان وڌيڪ عادل بادشاهه هو.

صفت جي ترڪيب

صفت جو اسم سان لاڳاپو ڏيکارڻو پوندو آهي تہ ڪهڙي اسم سان لڳي ٿي ۽ ان بابت ڇا ٻڌائي ٿي .

مثال

1- جهڙي نيت تهڙي مراد .
جهڙي- صفت ضميري، لڳي ٿي "**نيت**" اسم سان .
تهڙي- ضميري صفت، لڳي ٿي "**مراد**" اسم سان .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

2- سنڌيءَ جو **مشهور** پهاڪو آهي تہ ،
”ڏاچي هٽي ڏھ تہ توڏو هٽي تيرهن“.

مشهور- صفت خالص ، لڳي ٿي ”**پهاڪو**“ اسم سان .
ڏھ - صفت عدد شماري، لڳي ٿي ”**ڏاچي**“ اسم سان .
تيرهن- صفت عدد شماري، لڳي ٿي ”**توڏو**“ اسم سان .

حرف جر جي ترڪيب

ٻڌائڻو آهي تہ ڪهڙي اسم يا ضمير سان لڳي ٿي .
مثال- هر هڪ شاگرد کي ڪلاس ۾ فضيلت سان هلڻ گهرجي .
کي- حرف جر، لڳي ٿي ”**شاگرد**“ اسم سان .
۾ - حرف جر، لڳي ٿي ”**ڪلاس**“ اسم سان .
سان- حرف جر، لڳي ٿي ”**فضيلت**“ اسم سان .

حرف جملي جي ترڪيب

ٻڌائڻو آهي تہ ڪهڙن لفظن ، جملي ٻن ياڱن يا ٻن جملن کي پاڻ ۾ ملائي ٿو.
مثال- روزا ۽ نمازون چڱا ڪم آهن ، پر خلق جي خدمت بہ نيڪ عبادت آهي .
۽- حرف جملو، ڳنڍي ٿو ٻن لفظن ”روزا“ ۽ ”نمازون“ کي .
پڻ- حرف جملو، ڳنڍي ٿو جملي جي ٻن ياڱن کي .
پر- حرف جملو، ڳنڍي ٿو ٻن جملن کي ”روزا ۽ نمازون پڻ چڱا ڪم آهن“ ۽ ٻيو خلق جي خدمت بہ نيڪ عبادت آهي .
بہ- حرف جملو، ڳنڍي ٿو ٻن ياڱن کي .

حرف ندا جي ترڪيب

ٻڌائڻو آهي تہ دل جي ڪهڙي ڪيفيت ظاهر ڪري ٿو.
مثال- مار! ڳالھ ۾ تہ ڪجھ بہ ڪونہ هو.
مار!- حرف ندا ، معنيٰ ڏيکاري ٿو عجب جي .
افسوس! جو تنهنجا سڀ ڊور مري ويا .
افسوس! حرف ندا ، معنيٰ ڏيکاري ٿو ڏک جي .

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڇيد ڪرڻ

ڇيد ڪرڻ کي "تفريق ڪرڻ" بہ چوندا آهن .
جملي ۾ مکيہ ٽي ڀاڱا هوندا آهن . 1- فاعل 2- مفعول 3- فعل .
پهرئين ڀاڱي کي **"مبتدا"** ۽ پوين ٻن ڀاڱن کي **"خبر"** چوندا آهن .
ڪن جملن ۾ هر هڪ ڀاڱي جو وڌاءُ يا لڳ پڻ هوندو آهي ، جنهن جو احوال هيٺ ڏجي ٿو.

1- **فاعل جو لڳ**- صفاتي لفظ يا صفاتي ٽڪون، جيڪي فاعل جو وڌاءُ ڪن ٿيون يا فاعل بابت ڪجهہ ٻڌائين ٿيون ، تن کي **"فاعل جو لڳ"** چئبو آهي .

مثال- 1- چوڪر آيو.
2- **ڳائٽو** چوڪر آيو.
3- **چڱو ڳائٽو** چوڪر آيو.
4- **تمام چڱو ڳائٽو** چوڪر آيو.
5- **سيني ڪان تمام چڱو ڳائٽو** چوڪر آيو.

ڇٽيون ٽيل صفتون يا صفاتي ٽڪون، فاعل **(چوڪر)** جو وڌاءُ آهن يا ان بابت ڪجهہ ٻڌائين ٿيون، تنهنڪري **"فاعل جو لڳ"** آهن .

2- **مفعول جو لڳ**- صفاتي لفظ يا صفاتي ٽڪون، جيڪي مفعول جو وڌاءُ ڪن ٿيون يا مفعول بابت ڪجهہ ٻڌائين ٿيون، تن کي **"مفعول جو لڳ"** چئبو آهي .

مثال- 1- مون ڏاڙهون ڪاڌو.
2- مون **پڪل** ڏاڙهون ڪاڌو.
3- مون **ڏاڍو پڪل** ڏاڙهون ڪاڌو.
4- مون **تمام ڏاڍو پڪل** ڏاڙهون ڪاڌو.

ڇٽيون ٽيل صفتون يا صفاتي ٽڪون، مفعول **(ڏاڙهون)** جو وڌاءُ ڪن ٿيون ، يا ان بابت ڪجهہ ٻڌائين ٿيون ، تنهنڪري **"مفعول جو لڳ"** آهن .

3- **فعل جو لڳ**- ظرف يا ظرفي ٽڪون، جي فعل جو وڌاءُ ڪن ٿا ، سي فعل جو لڳ آهن .

مثال- 1- قاسم آيو.
2- قاسم **اڄ** آيو.
3- قاسم **اڄ سکر ڪان** آيو.
4- قاسم **اڄ صبح جو سوير سکر ڪان** آيو.

ڇٽيون ٽيل ظرف يا ظرفي ٽڪون، فعل **" آيو "** جو وڌاءُ ڪن ٿيون يا ان بابت

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

ڪجھ ٻڌائين ٿيون ، تنهنڪري اهي **”فعل جو لڳ“** آهن .

مفرد (simple) **جملن جو ڇيد**- مفرد معنيٰ ”اڇڙو يا اڪيلو“. يعني سولو رواجي جملو.
مثال- 1- اڄ رات هن بهادر سپاهيءَ هڪ ٿلهو متارو چور پڪڙيو.
2- هن ڪاري رنگ واري ڇوڪر اسانجي باغ مان اڄ پڪل انب پٽيا.

مبتدا		خبر			
فاعل	فاعل جو لڳ	مفعول	مفعول جو لڳ	فعل	فعل جو لڳ
1- سپاهي	هن بهادر	چور	هڪ ٿلهو متارو	پڪڙيو	اڄ رات
2- ڇوڪر	هن ڪاري رنگ واري	ڏاڙهون	ڪيترائي پڪل	پٽيا	اسانجي باغ مان اڄ

سمجهاڻي- فعل ڇوندي فعل واري خاني ۾ رکجي . فاعل ڇوندي فاعل واري خاني ۾ رکجي . مفعول ڇوندي مفعول واري خاني ۾ رکجي . تنهن کان پوءِ فاعل سان واسطو رکندڙ صفتون يا صفاتي تڪون، مفعول سان واسطو رکندڙ صفتون يا صفاتي تڪون ، فعل سان لڳندڙ ظرف يا ظرفي تڪون ڳولي هر هڪ جي لڳ واري خاني ۾ لکجن .

مرڪب (compound) **جملن جو ڇيد**- مرڪب معنيٰ ”ڳنڍيل“ ، يعنيٰ ٻه يا وڌيڪ جملا، جن مان هر هڪ پنهنجي جدا معنيٰ ڏيکاري ۽ هڪ ٻئي تي مدار رکندڙ نہ هجن .
1- احمد اڄ بازار مان ڪپڙا خريد ڪيا ۽ مون ڪتاب ورتا .
2- اڄ مون وٽ پار جا مهمان آيا آهن، تنهنڪري آءٌ حيدرآباد ڪونہ ويندس .

مبتدا		خبر			
فاعل	فاعل جو لڳ	مفعول	مفعول جو لڳ	فعل	فعل جو لڳ
احمد مون	---------------- -------------	ڪپڙو ڪتاب	----------- ----------- --	خريد ڪيو ورتا	اڄ بازار مان
مهمان آءٌ	پار جا	---------------- -------------	----------- -----------	آيا آهن ويندس	اڄ مونوٽ حيدرآباد ڪونہ

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

مرتب (complex) جملن جو ڇيد- مرتب معنيٰ ”ترتيب وار“.
هن جملي ۾ هڪ خاص جملو ۽ ٻيا ٻه چار جملا متس مدار رکندڙ ڳنڍجي ڪتب ايندا آهن .
1- هي پيرُ مرد شخص ، جنهن ڪالهه مون کي پنج روپيه ڏنا هئا ، سو اڄ وري هت آيو آهي .
2- هن چورُ، جنهن پر سال منهنجي گهر کي ڪاٽ هنيو هو، تنهن اڄ وري احمد جي گهر جي چوري ڪئي .

خبر				مبتدا	
فعل جو لڳ	فعل	مفعول جو لڳ	مفعول	فاعل جو لڳ	فاعل
وري اڄ هتي ڪالهه	آيو آهي ڏنا هئا	---------------- پنج ، مونکي	--------- روپيه	هي پير مرد جنهن ڪالهه مونکي 5 روپيه ڏنا هئا	شخص جنهن
اڄ وري پر سال	ڪئي آهي هنيو هو	---------------- منهنجي کي	هن ڪاٽ- گهر	هن، جنهن پر سال منهنجي گهر کي ڪاٽ هنيو هو.	چور جنهن

سنڌي محاورا

معنيٰ	محاورو	معنيٰ	محاورو
شرمندو ٿيڻ	پشيمانيءَ جا ڳوڙها وهائڻ	برغلائڻ	ڪن ڀرڻ
وائڙو ٿيڻ، منجهي پوڻ	وايون بتال ٿيڻ	ڪنبڻ	ڏيل ڏارڻ
شور ٿيڻ	هلچل مچي وڃڻ	هلت يا سلوڪ ڪرڻ	ورتاءُ ڪرڻ
ياد ڪرڻ	تند تنوارڻ	همت سان تياري ڪرڻ	ڪمر ڪشي ٻيهڻ
گهرو اثر ڪرڻ	دل ۾ تير وانگر چڀڻ	پيش پوڻ	ڪند نائڻ
قبائي وڃڻ	هضم ڪرڻ	ترقي ڪرائڻ	فروغ ڏيارڻ
خوشي ڪرڻ	عيد ملهائڻ	جوٽڪارو ملڻ	نجات حاصل ٿيڻ

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

نالو نشان نہ ھجڻ	بلڪل ختم ٿي وڃڻ	دان ڏيڻ	خيرات ڏيڻ
دل جا دروازا کولڻ	دل ڪشادي ڪرڻ	دولت اڏائڻ	فضول يا اجايو خرچ ڪرڻ
چڪريون ڪائڻ	مقابلو ڪرڻ	جلوہ پسائڻ	ديدار ڪرائڻ
غصي ۾ لال ٿيڻ	سخت ڪاوڙجڻ	ھٿ پير لھڻ	ويامڻ
ٻاڦ ٻاھر نہ ڪڍڻ	راز نہ کولڻ	سينو ساھڻ	مقابلو ڪرڻ
من ماري ميڻ ڪرڻ	نماڻو ۽ حليم ٿيڻ	ھٿ پير ھٽڻ	ڪوشش ڪرڻ
ساھ گھورڻ	صدقو ٿيڻ، اول گھول وڃڻ	نظر انداز ڪرڻ	درگذر ڪرڻ
اڪيون ڪلڻ	خبر پوڻ	ڏيل ڏھيءَ ۾ وجھڻ	نقصان ۾ وڃڻ
ڪوسو واءُ لڳڻ	تڪليف پھچڻ	گھيرٽ اچڻ	نند جا ڍڪر اچڻ
پير ڌوئي پيئڻ	گھٽي عزت ڪرڻ	حڪم اکين تي رکڻ	مڃڻ
ڪانگ اڏائڻ	انتظار ڪرڻ	رات وھائڻ	رات جاڳندي گذارڻ
ھاڙھي ھاڪ پوڻ	ملڪان ملڪ مشھور ٿيڻ	دنگ رَھجي وڃڻ	حيرت ۾ پئجي وڃڻ
سات ڏيڻ	مدد ڪرڻ	ٻاڻ خالي ٿيڻ	سچ ٿيڻ
اڻ ڏنا آر ڪرڻ	بي قاعدي انگل ڪرڻ	جاڙي جاڙيءَ ساں نہ ملڻ	سخت تڌ ٿيڻ
ھاڙھو ھئڻ	اجايو ڪم ڪرڻ	سامھو ڪان ٻاھر نڪرڻ	بي شناس ٿيڻ
عقل خطا ٿيڻ	منجھي پوڻ، ھوش نہ رھڻ	اکين تي پردا چڙھڻ	پتو نہ پوڻ
واڳون ورائڻ	مونڻ جي ڪرڻ	ٿاب پوڻ	سجايو ٿيڻ
ڏڏل ڪير ٽٽين پوڻ	اڻ ٽيٽي ڳالھ تي پوڻ	زبان تي لغام ھئڻ	زبان کي روڪڻ
چين تي چنو ھٽڻ	خاموش رھڻ	سندرا ساھڻ	تياري ڪرڻ
پيراندي نصيب ٿيڻ	ويجھڙائي حاصل ٿيڻ	مامري پوڻ	تڪليف ۾ پوڻ
فلڪين ڦالڙيون وجھڻ	انتظار ڪرڻ	لوپڙيون ڏيڻ	دٻائڻ
لقب لائڻ	عيب ڏيڻ	آسون پجڻ	ناميد ڪرڻ
سام پوڻ	پناھ ۾ اچڻ	ساھ ۾ سانڍڻ	پيارو گھرڻ
چشمن تي چاڙھڻ	خوشيءَ مان قبول ڪرڻ	واجھ وجھڻ	تاڙڻ
ھٿ تنگڻ	پنڻ - گھرڻ	ٿڌو ڪٽائڻ	پاڙون ختم ڪرڻ
تريءَ تيل نہ لائڻ	نہ ٻاسڻ - الي وڃڻ	وار ونگو نہ ٿيڻ	ڪوبہ نقصان نہ پھچڻ
حوصلا خطا ٿيڻ	منجھي پوڻ ، ھوش نہ رھڻ	ڪِني ڪرڻ	پرجھ وڃائڻ

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

واحد - جمع

واحد	جمع	واحد	جمع
سبب	اسباب	خُلق	اخلاق
نتيجو	نتائج	نقش	نقوش- نقائش
آفت	آفات	استاد	اساتذه
وزير	وزراء	امير	امراء
اسير	اسراء	فعل	افعال
سبق	اسباق	مُلڪ	ممالڪ
لقب	القاب	روح	ارواح
ادب	آداب	سر	اسرار
جنس	اجناس	موج	امواج
عمل	اعمال	غريب	غرباء
فقير	فقراء	شريف	شرفاء
اديب	ادباء	حڪيم	حڪماء
وارث	ورثاء	طالب	طلباء
عالم	علماءُ	جاهل	جهلاء
شعر	اشعار	شاعر	شعراءُ
نصيحت	نصائح	خصلت	خصائل
جوهر	جواهر	مقصد	مقاصد
موقع	مواقع	بندوق	بناديق
صندوق	صناديق	قنديل	قناديل
تقدير	تقادير	عيب	عيوب
فيض	فيوض	ساحل	سواحل
عالم	علماء	قبيلہ	قبائل
منظر	مناظر	سلطان	سلاطين
دفتر	دفاتر	مسئلو	مسائل
قوت	قويٰ	رسم	رسوم
حق	حقوق	عهد	عهود
نفس	نفوس	فائدو	فوائد
قاعدو	قواعد	مصيبت	مصائب
فڪر	افڪار	اثر	اثرات

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

مطلب	مطالب	دين	اديان
غرق	اغراق	مسئلو	مسائل
جزيره	جزائر	حجره	حجرات
فن	فنون	فضيلت	فضائل
محفل	محافل	حوض	حياض
نوع	انواع	رفيق	رفقاء
موت	اموات	قطار	اقطار
خَلَق	خلائق	فائدو	فوائد

لفظ ۽ انهن جا ضد

لفظ	ضد	لفظ	ضد
اوت	موت	اول	آخر
اندر	ٻاهر	حق	باطل
خادم	مخدوم	فاعل	مفعول
روشني	اونده	ظاهر	باطن
اعليٰ	ادنيٰ	امير	غريب
رحمت	زحمت	ترقي	تنزلي
رات	ڏينهن	علم	جهل
مرشد	مريد	بهار	خزان
بري	بحري	طالب	مطلوب
تقدير	تدبير	سفيد	سياه
اتفاق	نفاق	شاه	گدا
سست	چست	انصاف	ظلم
صغير	ڪبير	اصغر	اڪبر
ابتدا	انتها	سڪار	ڏڪار
مفرد	مرڪب	باقي	فاني
حلال	حرام	ڪمال	زوال
وصال	فراق	قريب	بعيد
عزت	ذلت	عرش	فرش
ارض	سماء	رنج	راحت

خير	شر	وحدت	ڪثرت
آسان	دشوار	داناءُ	نادان
موت	حياتي	ارزان	گردان

اشتقاق (لفظن جي ٽوڙ يا ڇيد وارو علم)

1- ڪنهن لفظ جو اصل ۾ اوسر.
2- لفظن جي بڻ بنياد جو سائنسي اڀياس

لفظ	اشتقاق	معنيٰ
بيڪار	(بي + ڪار)	نڪمو
گلستان	(گل + آستان)	گلن جي جاءِ
جستجو	(جست + جو)	ڳولا، ڪوشش، سعيو
بالادست	(بالا + دست)	مٿانهون
دل شڪني	(دل + شڪني)	دل ٻڇڻ
بانيڪار	(باني + ڪار)	ڪم جو اڳواڻ
ناتوان	(نا + توانتن)	لاچار
گوشہ نشين	(گوشہ + نشتن)	اڪيلو، خلوت پسند
زبردست	(زبر + دست)	مٿاهون ، زور وارو
رهزن	(رہ + زدن)	ڦورو، لٽيرو
هوشيار	(هوش + يار)	سياڻو
اپاٽهار	(اپائڻ + هار)	پيدا ڪندڙ
ڪاريگر	(ڪاري + گر)	ڪم ڪندڙ
قربان گاهہ	(قربان + گاهہ)	صدقي ڪرڻ جي جاءِ
شرمندگي	(شرم + آمدن)	شرم اچڻ
نادان	(نا + دانستن)	بي سمجھ
رومال	(روءِ + ماليدن)	منهن صاف ڪرڻ وارو ڪپڙو
هردلعزيز	(هر + دل + عزيز)	مقبول
آبروءِ	(آب + روءِ)	عزت
خوشامد	(خوش + آمدن)	آجيان ڪرڻ
خوبصورت	(خوب + صورت)	سهڻو
دلگير	(دل + گير)	پريشان
شاباش	(شاد + باش)	داد ڏيڻ
مٺ گهرو	(مٺ + گهرڻ)	بدخواہ

More Books Visit : www.iqbalkalmati.blogspot.com

پروردگار	(پروردن + گار)	پاليندڙ
دنيا دار	(دنيا + داشتن)	شاهوڪار
همدرد	(هم + دردن)	خيرخواه
پرستان	(پري + آستان)	پرين جي رهڻ جي جاءِ
پيرسن	(پير + سن)	وڏي عمر وارو

عربي ٻوليءَ ۾ ڪل ٢٨ حرف ٿيندا آهن، جن مان ١۴ حروف شمسي ۽ ١۴ حروف قمري آهن، جي هيٺ ڏجن ٿا.

حروف قمري : ا - ب - ج - ح - خ - ع - غ - ف - ق - ڪ - م - و - ه - ي•

حروف شمسي : ت - ث - د - ذ - ر - ز - س - ش - ص - ض - ط - ظ - ل - ن•

نوٽ :- قمري اکر جي اڳيان جيڪو **ال** ڏبو آهي، اُهو اُچاريو بہ ويندو آهي. جيئن، **شَمۡسُ الۡعُلَمَاءُ**.

شمسي اکر جي اڳيان جيڪو **ال** ڏبو آهي، اُهو اُچاريو نہ ويندو آهي. جيئن، **شَمۡسُ الدِّيۡنُ**.

Voice of Sindh E-Book
For more Sindhi books, visit: www.voiceofsindh.net
editor@voiceofsindh.net